

PÅ FLUGT

AT INDSAMLE OG UDSVILLE LIVET PÅ FLUGT

*At forlade det du kender.
Leve i uvished.
Rejse fra sted til sted,
med livet som indsats.
På vej mod en ukendt fremtid.
Måske i Danmark?*

*Denne udstilling tager dig med
i flygtningenes fodspor.*

af GITTE ENGHOLM

Ovenstående sætninger fungerede som åbningstekst på udstillingen På flugt, der inviterede gæsterne med på vandring i en flygtninges fodspor. Jeg havde sammen med mine kolleger fra Nationalmuseet stået bag udstillingen. I denne artikel vil jeg give et indblik i nogle af de museumsfaglige overvejelser og intentioner med både indsamlingen af genstande og udarbejdelsen af udstillingen om livet som flygtning. Projektet har ikke været et forskningsprojekt, men snarere en museumsfaglig opgave og artiklen er derfor ikke baseret på en stringent antropologisk analyse af flugtens materialitet.

Udstillingen, der kunne ses på Tøjhusmuseet i første halvdel af 2017. Tøjhusmuseet er en del af Nationalmuseet og museet fortæller primært om

krig, krigsteknologi og våben, men nu også om en af konsekvenserne af krig, nemlig flygtninge. Udstillingen var kulminationen på et års arbejde med at indsamle genstande, film og foto, samt at samle alle elementerne til selve udstillingen. Omtalerne i dagspressen og reaktioner på de sociale medier giver interessante indsigter i forventningerne til et museum, om forståelsen af kulturarv og det nationale fællesskab. Arbejdet med udstillingen og omverdens reaktioner understreger for mig også betydningen af, at et museum med sit særlige formidlingsmedie, nemlig materielle genstande og udstillinger, bidrager med formidling af flygtninges vilkår.

Et museum som Nationalmuseet har i henhold til Museumsloven en forpligtelse til at indsamle og do-

På Lesbos vokser bjerget af redningsveste dag for dag.

kumentere vigtige begivenheder i samtiden. Da museet imidlertid – og naturligvis – ikke kan indsamle alt, sker der en udvælgelse på baggrund af forskellige kriterier. Der ligger en lang række begrundelser og overvejelser til grund, når museet vælger at indsamle genstande og lægge dem på hylderne i de enorme magasiner. Det er ganske bekosteligt at foretage indsamlinger, fordi hver eneste genstand skal konserveres, dokumenteres og registreres. Når museet tilmed vælger at investere i at skabe en udstilling og fremvise de nyindsamlede genstande, sker det ligeledes efter en række overvejelser.

Ideen om at indsamle genstande og dokumentere livet som flygtning opstod på Nationalmuseet i efteråret 2015, da flygtninge ankom til Rødby og vandrede ad de lollandske motorveje. Dagspressen havde allerede i længere tid været fyldt med reportager og fotos fra de græske øer Lesbos, Chios og Samos, hvortil flygtninge ankom i synkefærdige både og gummibåde fra Tyrkiet og stadig flere Facebook-grupper med titler som 'Hjælp til bådflugtninge på Lesbos' dukkede op. Vi skønnede, at det stigende antal flygtninge, der ofte blev omtalt som "flygtningestrømmen" i dagspressen, havde så afgørende indflydelse på den politiske debat i både Danmark og Europa og engagerede så mange danskere, at det gjorde en indsamling af genstande relevant.

Samtidshistorisk dokumentation

I første omgang var vores tanke at sikre et antal genstande, fotos, beretninger og film, så museet i fremtiden ville kunne se tilbage og lade genstandene indgå i en udstilling. Det er altså ikke første gang i nyere tid, at Nationalmuseet indsamler ting som led i samtidsdokumentationen. Museet supplerer hele tiden eksisterende samlinger gennem privatpersoners samlinger eller arvestykker, gennem opkøb på auktioner, eller ved at modtage hele interiører som for eksempel en børnehaven fra 1970'erne. Og endelig indsamler museet også genstande, når akutte og mere dramatiske begivenheder finder sted, som tilfældet var med det stigende antal flygtninge, der ankom til Europa og det øgede fokus, der kom på flygtningenes ankomst.

Indsamlingsprojektet blev senere ændret til en beslutning om også at udstille genstandene. Hermed traf vi en vigtig beslutning, fordi museet sjældent har udstillet begivenheder, der hører samtiden til. På sin vis er begivenheder, der finder sted i

dag, historie i morgen, men det stiller nogle særlige udfordringer at udstille begivenheder, der ligger så tæt på nutiden og hvis påvirkning på vores samtid er markante. Når vi vurderede, at begivenhederne havde markant påvirkning var det vurderet ud fra den volumen emnet havde i både den hjemlige og den europæiske politiske debat og ud fra den grad af engagement mange danskere udviste. Endelig var beslutningen om at udstille flygtningenes, de nye borgers historie, i tråd med de nyeste strategiske målsætninger for Nationalmuseets arbejde. Museet ønsker at støtte medborgerskab og ønsker, at museets formidling og udstillinger i højere grad afspejler det danske samfundets stigende mangfoldighed.

For at håndtere udfordringen med at skabe en så neutral fremstilling som muligt, valgte vi at afholde os fra at give et bredt dækkende billede af flygtningedebatten i et dansk og et europæisk perspektiv. Projektgruppen valgte i stedet at sætte flygtningen i fokus for både indsamling og udstilling. Denne afgrænsning havde yderlige begrundelser. For det første var det gruppens ønske at give publikum mulighed for selv at danne sig en holdning på baggrund af de indtryk, de måtte tage med sig fra udstillingen; den danske og europæiske flygtningedebat havde allerede været genstand for jævnlig omtale og journalistisk dokumentation på TV og i dagspressen, men færre havde haft mulighed for med egen krop at erfare, hvad det vil sige at være flygtning på vej gennem Europa. For det andet er det et almindeligt brugt udstillingsdidaktisk greb at tilstræbe identifikation ved at understøtte gæstens mulighed for indlevelse. Det lader sig bedst gøre ved at fokusere på menneskelige beretninger i udstillingen og ved at give indtryk af menneskelige valg og udfordringer.

Indsamlingsovervejelser - og den ikoniske redningsvest

Som projektleder for indsamlingsgruppen bestående af seniorforsker Lars K. Christensen og museets webansvarlige Rune Clausen stod jeg overfor en lang række spørgsmål: Hvor skulle vi rejse hen? Hvilke genstande skulle vi indsamle? Hvad ville være muligt? Hvad ville være etisk forsvarligt? Hvilke genstande ville gæster associere med flygtninge? Spørgsmålene var mange, men en ting blev jeg hurtigt sikker på: vi ville rejse til Grækenland for at indsamle genstande, der vedrørte flygtninges midlertidige ophold på vejen gennem Europa. Som ud-

Redningsvest, brugt på en sejltur over Ægæerhavet.

gangspunkt havde vi ikke en klar ide om, hvilke genstande, der skulle vise sig at blive relevante. Vi anså dog en redningsvest for at være en genstand, der på næsten ikonisk vis ville kunne fortælle en stærk historie om flugten over havet, eftersom det var en historie, der havde fyldt i mediebilledet de sidste år med fotos mennesker stuvet sammen i små fartøjer og efterladte redningsveste langs de græske og italienske strande. I virkeligheden er det en uendelig lille del af verdens 65 millioner flygtninge og intern fordrevne, der kommer over havet til Europa. Vi havde med andre ord altså truffet det valg, at vi kun ville dokumentere netop dette lille udsnit af verdens samlede flygtningekrise.

En redningsvest tager et menneske på flugt ikke med sig på den lange rejse videre. Når de er kommet sikkert i land, kaster de redningsvesten fra sig og vandrer videre med de få ejendele, de har haft med sig. Vi ville allerhelst være til stede en nat eller

en morgenstund, når en båd med flygtninge ville komme i land, men vidste også, at det kunne være svært at forudsige hvor og hvornår. Vi ville rigtig gerne have mulighed for at indsamle en redningsvest og tale med den person, der havde båret vesten. Hvorfor havde vedkommende taget den svære beslutning om at opsøge en menneskesmugler og løbe risikoen at begive sig ud på sejlturen? Hvor og hvordan havde vedkommende fået fat i redningsvesten? Og samtidig var det med stor uro og nervøsitet vi forestillede os situationen. Der var noget etisk udfordrende i den videnskabeliggørelse og dokumentation af et menneskes ulykke, som vores forehavende indebar og samtidig følte vi dog, at intentionen var moralsk forsvarlig; at bringe vidnesbyrd om den desperation, der måtte ligge bag villigheden til at løbe så stor en risiko.

Det lykkedes ikke at være på det rigtige sted på et tidspunkt, hvor en båd kom ind. Der viste sig i

stedet en anden mulighed for at samle både vest og andre relevante ting ind, da vi besøgte en af de interimistiske flygtningelejre, der var ved at blive revet ned. Det drejede sig om lejren *The Olive Grove*, opført af frivillige fra en organisation kaldet *Better Days for Moria*. Organisationens formål var at hjælpe de tusinder af flygtninge, der ventede på at blive registreret i detentionslejren Moria. Lejren, der som navnet antyder lå i en olivenlund, var ved at blive revet ned, fordi antallet af flygtninge, der ankom fra Tyrkiet var faldet efter aftalen mellem Europa og Tyrkiet var trådt i kraft den 20. marts 2016. Ifølge aftalen, der stadig er gældende, skal alle flygtninge, der krydser Ægæerhavet fra Tyrkiet til Grækenland returneres. For hver syrisk flygtning, der bliver returneret til Tyrkiet, skal en anden syrisk flygtning gives asyl i et europæisk land. Ligeledes skal Tyrkiet ifølge aftalen tage alle nødvendige midler i brug for at forhindre nye flygtningeruter i at opstå mellem Tyrkiet og de europæiske lande. Til gengæld lovede de europæiske lande, at tyrkiske borgere ville kunne få visum til de europæiske lande og Tyrkiet har modtaget et millionbeløb fra EU.

Siden besøgte vi desuden en lejr ved landsbyen Idomeni på grænsen til Makedonien, samt et antal lejre i det nordlige Grækenland omkring Thessaloniki. Vi valgte de to steder Lesbos og Idomeni for at kunne dække både de lejre, der dannede ramme om den første ankomst til Europa og de lejre, der kom til at danne ramme om et liv i ventetid i interimistiske lejre. Ved Idomeni havde næsten 13.000 flygtninge samlet sig på en åben mark på begge sider af en jernbane, der førte fra Grækenland og videre gennem Makedonien for at fortsætte op gennem Europa. I begyndelsen var lejren en transitlejr beregnet til omkring 1500 mennesker, men da det makedonske militær spærrede den såkaldte Balkan-rute i marts 2016 med høje hegn på begge sider af jernbanen, hobede antallet af flygtninge sig op. Forholdene i lejren på den gule mudrede mark var ubærlige.

Vi kom i kontakt med en del frivillige og professionelle hjælpere fra forskellige NGO'er, der blev os en stor hjælp i udvælgelsen og indsamlingen af genstande. Det var en vanskelig udfordring at vælge de rigtige steder at samle ind. Flygtninge er på vej og befinder sig midlertidigt på forskellige steder. Nogle gange i mere etablerede lejre i længere tid og andre gange kortvarigt på en lokalitet. Vi ville gerne både sikre, at de genstande vi indsamlede kunne

fungere som dokumentation for generelle forhold for mange flygtninge, og samtidig ville vi gerne kunne fange individuelle historier. Den begrænsede tid vi havde til rådighed, ikke mindst betinget af det begrænsede budget, gjorde ind i mellem indsamlingsprojektet utilfredsstillende, blandt andet fordi det kunne have et skær af tilfældighed.

Vi besøgte både Lesbos og det nordlige Grækenland over to omgange. Og anden gang var det en stor hjælp, at vi kunne genbesøge nogle af de frivillige og lokale, vi havde fået mødt på den første rejse. De frivillige og lokale, der levede blandt flygtninge var uundværlige øjenvidner til enkeltstående begivenheder, men havde også blik for forhold, der forandrede sig over tid. Vi kunne derfor afprøve vores tanker og iagttagelser i samtaler med dem. Vi nærrede stor respekt for både de frivillige og de lokale, der forblev i lejrene og kæmpede for at give dagene lidt mere mening for både børn og voksne, der i mange tilfælde ventede i mange måneder, før de kunne komme videre.

Det lave budget muliggjorde desværre heller ikke, at vi kunne vælge at følge en familie hele vejen gennem Europa eller besøge flere af de knudepunkter, der var opstået på de mest benyttede ruter. Men vi valgte, at indsamlingen også skulle omfatte opholdet på de danske asylcentre. Vi besøgte derfor både et antal transitcentre og et par centre i forskellige områder af Danmark for at dokumentere hverdagen på asylcentret, hvor flygtninge var nået frem, havde lagt rejsen bag sig, men nu dagligt måtte vente på svar fra myndighederne på deres asylansøgning. Tiden på asylcentre er præget af bekymret venten og uvished med hensyn til, hvad fremtiden skal bringe.

Uforudsigelighed og midlertidighed

En indsamlingsrejse bliver både styret af tilfældigheder og faglige overvejelser. Målet på indsamlingsrejsen var som tidligere nævnt at finde genstande, der kunne give indtryk af de udfordringer et menneske skal håndtere i en situation, hvor alt er uforudsigeligt og hvor hverdag og normalitet er tabt.

Jeg havde en del førstehåndserfaringer med at dokumentere livet som flygtning fra et tidligere feltarbejde tilbage i 1995, hvor jeg i forbindelse med mit ph.d.-projekt boede knap seks måneder på et asylcenter for bosniske flygtninge i Danmark og derefter rejste to måneder i Bosnien med en af de

Frisøren Aziz har åbnet en frisørsalon i Vasilika lejren.

kvinder, jeg havde lært at kende på asylcentret. Men mange forhold var anderledes på denne indsamlingsrejse, hvor flygtningene stadig var på vej. Der er ingen faste ruter om end de fleste flygtninge fra Mellemøsten ankommer til de græske øer. Fordi lovgivningen – og dermed de europæiske landes håndtering af den såkaldte "flygtningestrøm" – ændrer sig jævnligt er det uforudsigeligt, hvilke nye udfordringer en flygtning skal håndtere. Under sådanne forhold bliver hverdagens rutiner ofte udfordret, men ikke desto mindre betydningsfulde, fordi de repræsenterer menneskelig værdighed og normalitet.

Mange af de ting, vi indsamlede i *The Olive Grove* og i andre lejre i det nordlige Grækenland vedrørte da også hverdagens rutiner og daglige behov, der er vanskelige at få opfyldt på en uplanlagt rejse. Vi indsamlede ting som en ladestation, der gav flygtninge mulighed for at oplade deres mobiltelefon, et festivaltelt, som er et meget brugt interimistisk hjem, en solcellelampe, der er højst anvendelig på en bar mark uden elektricitet, UNHCRs varme tykke tæpper og en taske syet af genbrugsmaterialer som redningsveste.

Barbermaskine, glosehæfte og hverdagens rutiner

Vi indsamlede også ting, der vidnede om forsøget på at udfylde en hverdag i lejrene med aktiviteter,

der havde reference til hverdagens rutiner fra tiden før flugten og som ventetiden i de midlertidige lejre. Vi valgte derfor en barbermaskine, der havde tilhørt Aziz, en barber fra Aleppo. Aziz havde mistet sin kone og havde forladt Aleppo med sit barbergrej og parrets nyfødte spædbarn. Vi erstattede hans barbermaskine og – udstyr med tilsvarende nyindkøbt udstyr, så han ikke blev forhindret i at føre sin forretning videre. En håndværker som Aziz havde mistet sine ejendele og sit hjem, men havde sin professionelle kunnen og sit håndværk med sig og kunne videreføre sin forretning i flygtningelejren. Vi indsamlede også et kladdehæfte, der havde tilhørt pigen Ghazal på 10 år. Hun havde brugt ventetiden i lejren til at lære engelske gloser for at kunne klare sig bedre i den nye tilværelse for enden af rejsen, men da lejren en morgen blev ryddet fik hun ikke kladdehæftet med sig og det lå tilbage i mudderet. Vi kendte allerede Ghazal fra vores første rejse til den nordlige del af Grækenland, men det var en frivillig, der havde undervist Ghazal, der var snarrådig og havde gemt hæftet til os. Denne frivillige kunne ligeledes holde os underrettet om enkelte familiers videre skæbne, uden dog altid at kende afslutningen på deres rejse. Endelig indsamlede vi en smukt dekoreret teltvæg. En syrisk kunstner havde udtrykt sin længsel efter sin hjemstavn ved at male et billede af en karakteristisk bro fra hjembyen.

En flettet indgang til et telt i den midlertidige lejr Idomeni.

Vejskilte fra Thisted.

Registrerings armbånd, stempler og tab af autonomi

Livet som flygtning er, ud over at være farligt og usikkert, også forbundet med et stort tab af autonomi. Flygtninge forlader deres hjem og ved, at de skal gennem områder, der er farlige på grund af røvere, kidnappere og soldater. Selvom vi i virkeligheden ingen anelse har om, hvad hvordan det må opleves, har de fleste en forestilling om, hvor skræmmende og forfærdeligt det må føles. Anderledes forholder det sig, når det drejer sig om, hvor frustrerende det er for en flygtning at opleve det massive tab af personlig kontrol og autonomi, det medfører at blive en del af lejrlivet. Et karakteristika ved lejrlivet er bl.a. at mennesker er nødt til at lade sig registrere, til at vente i lange køer og indordne under rutiner, der fratager det enkelte menneske noget af sin individualitet og autonomi. Den enkelte oplever sig som et nummer, én blandt mange og uden kontrol over sin egen tid og færd. Græsk politi og militær bevogter lejrene i Grækenland, hvor de ganske vist uddeler mad, men også vogter over adgangen til lejren, indfører udgangsforbud og forskellige restriktioner, samt opfører pigtrådshegn. Fra besøg på danske asylcentre erfarede vi, at også på asylcentre i Danmark er der meget ventetid, kø og registrering. Når vi talte med flygtningene, talte de ofte om oplevelsen af at være reduceret til et

nummer. På centrene identificeres beboerne ved neutrale numre for at beskytte deres identitet, men det medvirker til, at mange flygtninge ofte oplever at være underlagt et system og andres kontrol. Det lykkedes desværre ikke at indsamle et papirarmbånd af den slags, der ligner et turarmbånd fra Tivoli. Dansk Flygtningehjælp i Grækenland fik hjælp fra Roskilde Festivalen til at udvikle et armbånd, der tildelede flygtninge et tidsrum så de vidste, hvornår de kunne møde op ved registreringskranken i f.eks. Moria-lejren på Lesbos fremfor at vente i timevis i kø.

Gaspatron, grænser og kontrol

Til gengæld fik vi indsamlet en gaspatron, der var blevet affyret af det makedonske politi ind i mængden af flygtninge på grænsen til Makedonien. En ung frivillig, Laura Naude, havde været til stede i Idomeni-lejren en morgen, hvor et stort antal flygtninge havde forsamlet sig ved grænsehegnet. Det viste sig, at der endnu engang var opstået et rygte i lejren om, at grænsen ville åbne den først kommende mandag kl. 10. Disse rygter opstod med jævne mellemrum. Men endnu engang måtte flygtningene konstatere, at grænsen ikke blev åbnet og frustrationen udløste efter Laura Naudes beskrivelser massive råb fra de fremmødte. "Open the border, open the border", råbte folk indtil de blev beskudt af gummikugler og tåregas.

Farlig redningsvest og udnyttelse af menneskers nød

Jeg kunne nævne mange eksempler på historier, der belyser den afhængighed – på godt og ondt – af tilfældige mennesker, en flygtning møder. En handlende sælger en flygtning en redningsvest, som vedkommende har tvingende brug for. Der er mangel på redningsveste, så det kan synes som et held at møde en handlende, der tilfældigvis har et par ekstra veste. Vesten er i virkeligheden en dødsfælde, for den er af så dårlig kvalitet, at den ikke ville kunne holde et menneske flydende. Den vest, vi indsamlede var et sådan uprofessionelt og dødsens farligt eksemplar. Den var med al sandsynlighed syet i en systue i Izmir i Tyrkiet. Artikler i internationale aviser som the Guardian omtalte på daværende tidspunkt i flere tilfælde rædselsvækkende fund af lig på den tyrkiske kyst med netop denne form for veste.

Vejskilte, bamser - forskellige reaktioner fra omverden

Også efter ankomsten til Danmark oplever flygtninge ofte, at de i særlig grad er påvirket af omverdens holdninger til dem - ikke som enkeltindivider, men som flygtninge. Selvom målet med vores udstilling ikke var at dokumentere den danske eller europæiske flygtningedebat, så indsamlede og udstillede

vi imidlertid enkelte udtryk for danskernes holdninger og reaktioner. Det gjorde vi netop for at sætte fokus på de oplevelser, der møder flygtninge. I Thisted havde nogen opsat et falsk vejskilt uden for den midlertidige teltlejr. På skiltene stod "Syrien 4325 km" og "Iran 5317 km". Skiltene fremkaldte både vrede og begejstring blandt lokale fra Thisted. En kvinde, der arbejdede som frivillig på det lokale asylcenter, blev indigneret, pillede skiltene ned og udtalte sidenhen til Jyllandsposten, "at det er synd, når folk har rejst flere tusinde kilometer for at komme i sikkerhed, at de så bliver mødt af et skilt, der viser dem tilbage og signalerer "smut!". Da vi senere talte med kvinden, bad hun om at være anonym, fordi hun havde været udsat for trusler og chikane på sin Facebook-profil. Andre danskere havde opstillet klapvogne, bleer og bamser ved motorvejen nord for Rødby, da større grupper af flygtninge ankom hertil.

Materialitetens force

På den ene side kan den viden en udstilling formidler opleves meget begrænset, i alle tilfælde når man som museumsinspektør skal skrive sine tekster og må beskære og forkorte dem. Mange undersøgelser af museumsgæsters adfærd i en udstilling har vist, at de færreste læser alle tekster og især ikke, hvis de er lange og der er mange. Udstillingers

force som formidler ligger altså i andre greb.

Et forhold, som bl.a. museumsfolk fra museer, der har Holocaust som genstandsfelt, fremhæver er, at museumsgenstande lader os komme tæt på individer. Mediernes pressfotos gengiver ofte store grupper af mennesker, der enten kommer sejlene i gummibåde, på større skibe, siddende langs landevejene, ventende på togstationer eller samlet i store teltleje. Effekten på mange beskuere bliver, at der er tale om en trussel, noget voldsomt og ukontrolleret. Vi har svært ved at se individet i disse massegenstande, der understøtter begreber som flygtningestrømme og flygtningekrise. Men ser man på udstillingen eksempelvis Aziz' barbergrej eller et par små cowboybukser, der er flydt i land hos en lokal ved byen Eftalou på nordkysten af Lesbos, oplever man pludselig styrken i de tavse genstande i modsætning til larmende fotos.

En anden force genstande har er, at man som gæst tilbydes et spillerum, hvor man får mulighed for at digte med. Fantasien pirres for eksempel, når museums-gæster ser de små børnecowboybukser, der ligger på strandsten i bunden af en montre.. Hvem har bukserne tilhørt? Er den lille dreng faldet i vandet, druknet måske eller har familien bare været nødt til at kaste deres egendele overbord? Når museums-gæsten står overfor en 9 m lang sort gummibåd og samtidig kigger på det store fotobanner, der forestiller en gruppe flygtninge i en tilsvarende gummibåd, kan gæsten selv gøre sig forestillinger om, hvordan det må være at sidde i den overfyldte gummeibåd. Før den besøgende får læst genstandsteksten er følelserne ramt og forestillings-evnen aktiveret. Som den australske professor Andrea Witcomb siger er det netop genstandenes evne til at mobilisere forestillingsevnen, der kan føre til empati. For kan man forestille sig den andens position og livsverden, kan man nemmere opnå forståelse og empati for den fremmede.

Det nationale museums globale udfordringer

Da udstillingen åbnede blev den anmeldt af flere aviser og omtalt på Facebook. Udstillingen blev generelt godt anmeldt, men rejste også kritiske spørgsmål som: I. Er det nu Nationalmuseets opgave at vise en udstilling om flygtninge? Skal et dansk nationalmuseum ikke snarere udstille danefæ og støtte op om Luthers betydning for reformationen?

2. Hvorfor samlede I ind i Grækenland? Skulle I ikke snarere indsamle og udstille ting, der er fundet i Danmark?

Det er efter min og mine kollegers opfattelse et museums opgave at tilbyde gæsterne en oplevelse, der har relevans og aktualitet. En udstilling må meget gerne være en platform, der kan bibringe gæsterne viden, der kan supplere den viden dags- presse og andre medier tilbyder. Medierne viste som sagt stor interesse for udstillingen, allerede før den åbnede. DR Historie bragte en artikel ugen før åbningen og denne artikel blev der efterfølgende refereret til i flere indlæg på de sociale medier. En debattør skrev, som kommentar til denne artikel af DR Historie, der var blevet delt på Facebook, at museumsinspektøren udlevede "sine våde drømme om multikulturalisme," underforstået, at indsamlingen og udstillingen var et ideologisk projekt, der i sig selv kunne fremme eller hylde multikulturalismen i Danmark.

Heri tager debattøren efter min mening fejl. Hverken museet eller jeg har haft et ideologisk håb om at fremme et mere multikulturelt samfund, men det kan ikke afvises, at beslutningen om at gennemføre indsamlingen og udstillingen hænger sammen med en opfattelse af, at den danske befolkning rummer mange mennesker med anden etnisk baggrund i enten første, anden eller tredje generation. Nye borgere kommer til Danmark, bosætter sig her og bliver på forskellig vis del af det danske samfund – uanset hvordan man så forholder sig til dette. Mennesker, der kommer som flygtninge, søger asyl og får anerkendt deres ansøgning af Udlændingestyrelsen får i første omgang midlertidig opholdstilladelse, senere måske permanent opholdstilladelse for til sidst at kunne få statsborgerskab. Uanset hvor permanent deres status er, vil de for en periode være nye medborgere.

Ved at indsamle flygtninges genstande gør museet disse genstande til dansk kulturarv og dermed skaber et bevis for eftertiden på, at Danmark modtog nye borgere med en anden etnisk baggrund. Men hverken indsamlingen eller udstillingen tager stilling til om Danmark skal modtage flere eller færre flygtninge. At udstillinger og genstande generelt har en evne til at skabe empati, der måske kan føre til tolerance og måske endda sympati ligger lige så meget i mediet som i vinklingen og i historierne.

Udstillingens vinkel skjuler ikke, at kun de mest

En gummibåd. Fra udstillingen På flugt, Tøjhusmuseet foråret 2017.

velhavende flygtninge har penge nok til at betale menneskesmuglere og andre hjælpere på vejen. Den skjuler heller ikke, at folk bortkaster ID-papirer for at have mulighed for at ændre identitet, hvis det er fordelagtigt i forhold til at søge asyl. Det interessante i den opfattelse som den ovennævnte debattør fremsætter er, at vedkommende anser Danmark for at være et etnisk homogent samfund og at Nationalmuseet skal understøtte den antagelse. I den forstand bryder udstillingen med debattørens forventning til Nationalmuseet.

Udstillingen anskueliggør, at Danmark består af mennesker med mange forskellige etniske baggrunde og historier. Vores historie har været og er fortsat forbundet med de europæiske og globale samfund. Det er danske, nationale museers opgave både at vise Danmarks og verdens kulturer hver for sig, men også deres indbyrdes forbundenhed. Når Nationalmuseet i sin vision formulerer et ønske om at fortælle vores fælles historie, ligger der en udfordring i at sikre, at fortællingen rent faktisk vil opleves

relevant for alle borgere i landet. Det er mit håb, at den lille udstilling På flugt har bidraget hertil. ■

Forslag til videre læsning:

Witcomb, Andrea

Remembering the dead by affecting the living: the case of a miniature model of Treblinka I Sandra Dudley (ed) 2010: *Museum Materialities: Objects, Engagements, Interpretations* 1st Edition Routledge Malkki, Liisa H

Refugees and Exile: From "Refugee Studies" to the National Order of Things I *Annual Review of Anthropology*, Vol. 24. (1995), pp. 495-523.

Lynch, Bernadette

Whose cake is it anyway? Museums, civil society and the changing reality of public engagement pp. 67-79 I Laurence Gourievdis (ed) 2014: *Museums and Migration: History, Memory and Politics*. Routledge

GITTE ENGHOLM ER ANTROPOLOG, PH.D., OG ANSAT SOM MUSEUMSINSPEKTØR VED NATIONALMUSEET I KØBENHAVN.